

บทความวิจัย

สำหรับสมาชิกรัฐสภา และกรรมการ

กันยายน ๒๕๕๓

- ↳ พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ↳ การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน
- ↳ สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก

สามารถเรียกดูเอกสารได้ที่

http://library2.parliament.go.th/ejournal/e_ra.html

จัดทำโดย
กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
โทร. ๐๒ ๒๔๔ ๒๐๖๗ - ๘

คำนำ

ด้วยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยความรับผิดชอบของกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ มีหน้าที่หลักในการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย ตลอดจนเผยแพร่ผลงานวิจัย ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน จากบทบาทและหน้าที่ดังกล่าวประกอบกับกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้าน คณะกรรมาธิการ ทั้งนี้ บทบาทและอำนาจหน้าที่หลักของคณะกรรมาธิการคือ บทบาทในการพิจารณาร่าง กฎหมาย บทบาทในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และบทบาทในการพิจารณาสอบสวนศึกษา เรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทุกบทบาทที่กล่าวมาจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลทางวิชาการและผลงานวิจัยเพื่อใช้ ประกอบการพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ของคณะกรรมาธิการอันจะส่งผลให้การตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ สามารถกระทำได้อย่างมีหลักการ ถูกต้อง และไม่เกิดข้อผิดพลาดตามมาในภายหลัง

จากความสำคัญดังกล่าวกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา จึงได้จัดทำเอกสารบทความวิจัยขึ้น โดยมี วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานรัฐสภาให้แก่สมาชิกรัฐสภา คณะกรรมาธิการ ตลอดจนบุคลากรในหน่วยงานรัฐสภา รวมถึงผู้สนใจทั่วไป โดยสรุปไว้ในรูปแบบของ บทความวิจัยที่มีความกระชับและชัดเจน เพื่อสมาชิกรัฐสภาสามารถนำผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรัฐสภาไป ปรับใช้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติต่อไป

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
กันยายน ๒๕๕๓

พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

วิจัยโดย ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเงื่อนไขหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและแนวทางการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลให้เป็นไปด้วยความรอบคอบ ลดความขัดแย้งในสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและประเทศชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้กำหนดเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย โดยเริ่มตั้งแต่การริเริ่มกฎหมาย การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ปรีกษาหารือ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และติดตามตรวจสอบถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยศึกษากฎหมายต่าง ๆ ที่มีอยู่และความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งกฎหมายที่ต้องปรับปรุงและกฎหมายที่ตราขึ้นใหม่ หรือต้องยกเลิก ตลอดจนแนวทางการนำบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ในส่วนของการมีส่วนร่วมไปปฏิบัติให้เป็นจริง โดยศึกษาจากข้อมูลจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ รวมทั้งกฎหมายและร่างกฎหมาย ตลอดจนกฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษา พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีเจตนารมณ์ชัดเจนในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการต่อเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ปรีกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบ ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีการบัญญัติไว้ชัดเจน แต่กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่เปิดกว้างพอ นอกจากนี้ กฎ ระเบียบที่จำเป็นยังมีไม่เพียงพอ รวมทั้งผู้นำมิได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งยังใช้วิธีการสร้างความชอบธรรมให้กับการตัดสินใจของตนเอง ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นอีกหลายฉบับ ซึ่งในรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๓๐๘ ได้กำหนดให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเพื่อทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะการจัดทำกฎหมายที่จำเป็นต้องตราขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ และให้คณะกรรมการฯ ดังกล่าวจัดทำกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมาย

ทั้งนี้ กฎหมายที่เห็นควรเร่งดำเนินการ ได้แก่ กฎหมายสิทธิชุมชน กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระ กฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสภาเกษตรกร กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และกฎหมาย

เพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายที่ควรบังคับใช้ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นกลไกในการทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดผลได้อย่างแท้จริง กฎหมายเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าว และการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองงานทางด้านวิชาการต่าง ๆ องค์กรอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมโดยสงบ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดชั้นตอน และวิธีการจัดทำหนังสือสัญญา นอกจากนี้ยังมีกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่ควรปรับปรุง เนื่องจากอาจเป็นอุปสรรคหรือไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรพิจารณา ทบทวนกฎหมายต่าง ๆ และควรเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลควรแสดงเจตนารมณ์ในการสนับสนุนและการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านกฎหมาย ควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายให้สิทธิการอุทธรณ์แก่ประชาชนที่ถูกปฏิเสธการมีส่วนร่วม รวมทั้งกำหนดกติกา ขอบข่าย และวิธีการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน ตลอดจนแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาในโครงการต่าง ๆ จะต้องมีตัวแทนภาคประชาชนเป็นกรรมการด้วย และควรมีการกำหนดนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการเมืองภาคพลเมือง โดยพัฒนาระบบการสื่อสารที่ทำให้คนไทยรู้ความจริงโดยทั่วถึง สื่อจะต้องมีคุณภาพและมีอิสระในการเสนอข้อมูล ส่วนด้านการบริหารมีการจัดโครงการฝึกอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เหมาะสมกับแต่ละโครงการพัฒนา รวมทั้งจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการจัดให้มีมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ และอำนวยความสะดวกในเชิงปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่และประชาชน

เรียบเรียงโดย...อัญชลี จวงจันทร์

วิทยาการ ๕

เอกสารอ้างอิง

ถวิลวดี บุรีกุล. (๒๕๕๒). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน

วิจัยโดย สัจจา บรรจงศิริ และคณะ

ข้าวเป็นพืชอาหารเพื่อการบริโภคของประชากรมากกว่าครึ่งหนึ่งของโลก ปัจจุบันความต้องการข้าวของโลกมีแนวโน้มสูงขึ้นตามจำนวนการเพิ่มของประชากร ทำให้หลายประเทศที่เป็นผู้ผลิตข้าวส่งออกพยายามผลักดันนโยบายและพัฒนา พร้อมทั้งปรับปรุงรูปแบบการผลิตข้าวเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในการเข้ามามีส่วนแบ่งทางการตลาด สำหรับประเทศไทยในฐานะผู้นำการส่งออกข้าวของโลก จำเป็นต้องปรับระบบการผลิตข้าวเพื่อสามารถรักษาตลาดและความเป็นผู้นำด้านการส่งออก โดยเฉพาะในการเพิ่มศักยภาพของศูนย์ข้าวชุมชน (กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำนาที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นศูนย์ข้าวชุมชนกับกรมการข้าว) ในการแข่งขันทางการค้าในด้านความเป็นผู้นำในการผลิตข้าว โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพการผลิตที่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อมและผู้บริโภคอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนที่เหมาะสมในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน โดยการศึกษากระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) หรือผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำ ชาวนา เจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักวิชาการ โดยศึกษาในศูนย์ข้าวชุมชนที่มีการปลูกข้าว ๓ ประเภท ได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวหอมมะลิ และข้าวเหนียว ของศูนย์ข้าวชุมชน จำนวน ๙ ศูนย์ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาในการกำหนดนโยบายของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

จากผลการศึกษาพบว่า การวิจัยเกี่ยวกับข้าวที่เป็นพืชเศรษฐกิจของไทยที่สามารถส่งออกได้เป็นอันดับหนึ่งของโลก ล้วนก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในแต่ละภูมิภาค แต่ในสภาพของความเป็นจริงพบว่า ชาวนาไทยยังประสบกับปัญหาและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตข้าวอย่างมากก็คือ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ที่ดีที่มีคุณภาพ ประกอบกับในทางปฏิบัติจริงยังพบว่า ข้อจำกัดสำหรับแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนให้ยั่งยืนนั้น อาจไม่สามารถดำเนินการได้โดยสมาชิกศูนย์แต่เพียงฝ่ายเดียว จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน คือ

๑) กรมการข้าว หรือหน่วยงานในระดับนโยบาย ควรส่งเสริมแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ นโยบายด้านการวิจัย นโยบายด้านการขยายระบบชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่ปลูกข้าวทั่วประเทศ และที่สำคัญควรสนับสนุนนโยบายด้านการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพที่ดี

๒) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ควรส่งเสริมให้ศูนย์จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์นาแปลงรวม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ สาธิต เพื่อการพัฒนาต่อไป

นอกจากนี้ ยังได้ข้อค้นพบที่ว่า ศูนย์ข้าวชุมชนทุกแห่งมีการพัฒนาและสามารถนำไปสู่ความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้มีการศึกษาถึงรูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาการดำเนินของศูนย์ข้าวชุมชนโดยมี ๘

ขั้นตอนด้วยกัน คือ การเริ่มต้นจากการสำรวจพื้นที่ การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด การประเมินศูนย์ข้าวชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนา การติดตามผลการดำเนินงาน และการประเมินผลภายหลังการพัฒนา และในการดำเนินงานพัฒนาของศูนย์ข้าวชุมชน ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ๒ ด้าน คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ บุคคลที่เป็นประธานกรรมการและสมาชิก ระบบการบริหารงาน แปลงนาที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ และการเรียนรู้ของสมาชิก ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ปัจจัยการผลิต พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าเมล็ดพันธุ์ และหน่วยงานที่สนับสนุนทั้งภาครัฐและท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์ด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะโดยให้กรมการข้าวซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงควรมีการศึกษาถึงระบบการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อพัฒนาการผลิตให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ทั้งหมดของการทำนา รวมถึงการรวบรวมภูมิปัญญาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และการปลูกข้าวในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้สามารถนำมาใช้ในการผลิตได้ต่อไป นอกจากนี้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นควรสนับสนุนแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาส่งเสริมปัจจัยในการผลิต ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ และปุ๋ยเคมี เป็นต้น ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมและให้การสนับสนุน พร้อมทั้งมีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวของไทยให้ได้มาตรฐาน ทั้งนี้ เพื่อให้ศูนย์ข้าวชุมชนทุกแห่งมีรูปแบบการผลิตข้าวที่ดีและมีคุณภาพ รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความยั่งยืนต่อไป

เรียบเรียงโดย...ปิยะวรรณ ปานโต

วิทยากร ๖

เอกสารอ้างอิง

สัจจา บรรจงศิริ และคณะ. (๒๕๕๙). รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก

วิจัยโดย เสน่ห์ จามริก

สิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์เราโดยพื้นฐาน เกณฑ์คุณค่าและมาตรฐานสิทธิที่มุ่งพยายามให้ครอบคลุมอย่างเบ็ดเสร็จ เช่น ปฏิญญาสากล เป็นเพียงหลักการที่อิงอยู่โดยพื้นฐานวัฒนธรรมปัจเจกเสรีนิยมของชาวตะวันตก ซึ่งขาดความเชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมของสังคมโลกภายนอกซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายในท่ามกลางการตื่นตัวเรียกร้องสิทธิความชอบธรรมจากแหล่งวัฒนธรรมอันหลากหลายของสังคมโลกยุคปัจจุบันนี้

สิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นระบบหรือชุดศีลธรรมแห่งสิทธิ ไม่ใช่สิ่งดำรงอยู่ในสูญญากาศ หรือเป็นจุดหมายปลายทางอยู่ในตัวเอง หากประกอบเป็นเกณฑ์คุณค่ามิติหนึ่งควบคู่ไปด้วยกันกับพันธะทางสังคม เพื่อชีวิตการอยู่ร่วมกัน ดังนั้น จึงมีความเป็นพลวัตที่ย่อมจะต้องมีพัฒนาการตามสภาวะและกระบวนการเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมดาโลก และที่สำคัญโลกาภิวัตน์นับเป็นจุดเริ่มต้นของพลวัตการเปลี่ยนแปลงอันเป็นปรากฏการณ์ของโลกยุคสมัยใหม่

กรณีสังคมไทยได้ก้าวมาถึงจุดหนึ่งในประวัติศาสตร์ ซึ่งความหมายและขอบข่ายของสิทธิมนุษยชนจำเป็นต้องได้รับการทบทวนและประเมิน โดยคำนึงถึงสภาวะการณ์ที่ได้เปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบต่อสัมพันธภาพทางอำนาจกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งสถานะและสิทธิได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการเสริมสร้างและทำความเข้าใจองค์ความรู้และการประเมินผลกระทบสิทธิของคนไทยจากสังคมภายนอก นอกจากนี้ เพื่อการสำรวจวิเคราะห์ประเมินพื้นฐานทางวัฒนธรรม และเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาระบบสิทธิมนุษยชนอันจะมีส่วนสำคัญเพื่อการถ่วงดุลศูนย์อำนาจเศรษฐกิจการเมืองโลก

ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยได้ผันตัวเองเข้าสู่กระบวนการโลกาภิวัตน์ และผสมกับโลกาภิวัตน์ไทย เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในโลก โดยกระทำการแผ่ขยายอำนาจ ครอบครองและครอบงำเหนือฐานทรัพยากรท้องถิ่น เป็นการคุกคามบั่นทอนทำลายชีวิต วิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของมวลชุมชนคนพื้นถิ่น อันเป็นแรงงานผลักดันก่อเกิดกระแสขบวนการสิทธิมนุษยชน แท้จริงสังคมไทยได้ดล้าลึกซึมซับเอาระบบความรู้และวัฒนธรรมการเรียนรู้ “เพื่ออำนาจ” มาช้านานแล้ว และยิ่งทวีความเข้มข้นขึ้นโดยสังคมในยุคการพัฒนา สังคมไทยยุคปัจจุบันนี้เต็มไปด้วยชนชั้นนำ ทั้งในทางการเมืองและการปกครอง จนไม่อาจมองเห็นคุณค่าความสำคัญของคนและทรัพยากร รวมทั้งศักยภาพสร้างสรรค์ภายในสังคมของตนเองในเวทีเศรษฐกิจการเมืองโลก ในสภาวะการณ์เช่นนี้ ระบบอำนาจอธิปไตยรัฐที่เคยทำบทบาทหน้าที่ปกป้องอิสรภาพของประเทศจากการรุกรานของภายนอกในอดีต มาบัดนี้กลับกลายเป็นปัจจัยบ่อนทำลายความมั่นคงของมนุษย์และฐานทรัพยากรอันเป็นต้นทุนของชาติ กระแสขบวนการสิทธิชุมชนท้องถิ่นกระจายตัวอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับชุมชนและระดับสถาบันนานาชาติ จึงมีนัยสำคัญไม่แต่เพียงเป็นการต่อสู้ต่อต้านการคุกคามทำลายเท่านั้น หากยังนำไปสู่การตั้งคำถามท้าทายไปถึงสถานะความชอบธรรมของระบบศีลธรรมแห่งสิทธิมนุษยชนตามคำจำกัดความอันคับแคบ และแยกส่วนของตะวันตก สำหรับปมปัญหาของหลักคิด

เกี่ยวกับความหมายของขอบข่ายสิทธิมนุษยชนก็คือ วิสัยทัศน์ สิทธิมนุษยชนที่เป็นองค์รวมและบูรณาการขึ้นตามพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอันเป็นพลวัต กระแสขบวนการสิทธิมนุษยชนท้องถิ่นที่กำลังพยายามต่อสู้เพื่อปกป้องวิถีชีวิตของตนเอง โดยรากฐานแล้วก็คือ การเรียกร้องในหลักคิดสิทธิมนุษยชนเช่นนี้ ได้เป็นที่ยอมรับกันเป็นสากลนั่นเอง จะอย่างไรก็ตาม กว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา เมื่อเข้าสู่ยุคประชาธิปไตยและมีการพัฒนาตามแบบตะวันตก สิทธิมนุษยชนนอกจากจะไม่ได้มีอะไรที่กระตือรือร้นแล้ว สถานการณ์กลับยิ่งเลวร้ายรุนแรงขึ้นโดยลำดับ อำนาจอิทธิพลการช่วงชิงและคุกคาม สามารถกระทำกันได้อย่างเป็นระบบ และอ้างอิงความชอบธรรมตามกฎหมายอย่างหนักแน่นขึ้น ทั้งนี้ ในนามของความทันสมัยและเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความคิดที่ฝังรากลึกในหมู่นักชนชั้นนำของประเทศ จึงเป็นอันว่าระบบคิดแบบจักรวรรดินิยมจากภายนอกได้แผ่ขยายเข้าสู่ระบบคิดแบบจักรวรรดินิยมภายในจึงเกิดปัญหาแปลกแยกและลึกลับขัดแย้งส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

นอกจากนี้ สัมฤทธิผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการสิทธิชุมชนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับระดับความเข้มแข็ง มั่นคงและเอกภาพภายในของตนเองเป็นหลักใหญ่ ไม่มีอะไรที่จะสามารถพยากรณ์หรือเป็นหลักประกันไปถึงผลสรุป อันจะพึงบังเกิดขึ้นในอนาคต แต่ข้อเท็จจริงเรื่องของสิทธิชุมชนนั้น ตามความเป็นจริงโดยธรรมชาติและขอบข่ายผลกระทบ ต้องนับเป็นประเด็นปัญหาของทั้งระดับภูมิภาคฐานทรัพยากรป่าเขตร้อนโดยรวม และระดับโลก ซึ่งต้องการประสานความคิด ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่เป็นเอกภาพร่วมกัน แม้นในท่ามกลางของความแตกต่างหลากหลายอันเป็นสิ่งพึงปรารถนาอยู่ในตัวเอง ดังนั้น ฐานความคิดและหลักการเศรษฐศาสตร์การพัฒนาทางเลือกตามที่มีปรากฏอยู่ จึงมีความหมายสำคัญในฐานะเป็นศูนย์รวมและเป้าหมายเชิงนโยบายการพัฒนา รวมกันทั้งในทางความคิด และปฏิบัติการต่อสู้ ผลักดันให้เรื่องราวของขบวนการสิทธิชุมชนได้เป็นมรรคเป็นผลขึ้นในบั้นปลาย

เรียบเรียงโดย...จันทพร สีหาบุญลี

วิทยากร ๗ ว.

เอกสารอ้างอิง

เสนห์ จามริก. (๒๕๔๙). *สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก*. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.